

treballs lingüístics]; «per llegir cal *entendre*; per escriure cal saber, per creure cal *compendre*; per demanar cal donar; i, si ets *entès*, cal que sies útil» (25.5f., cf. al. *verstehen/begreifen*).

Entenent 'el qui entén', 'entès en una matèria': «com per los *entenents* vist serà yo haja retut mon deute de fidelitat», JoMartorell (Ag. II, 174). Des d'antic es desenrotllà molt en català el grup fraseològic *donar* (o *dar* o *fer*) *entenent* (on es pot tractar ja d'una construcció llatina de gerundiu DARE INTENDENDO en dat., o DICERE AD INTENDENDUM, cf. infra oc. i port.). «Com lo senyor vol començar de fer --- el ley n --- deu dir als parçoners de quin gran --- lo farà --- e si açò ja *entenent* als parçoners, són-li tenguts de fer aquela part que cascú li aurà promesa», *CostTort.* (OL, p. 448); «si reberen dan, axí com a vós an feyt *entenent*, sab Déus que nós no-y merim mal» a. 1310 (BABL II, 331).

«Que-m donen a *entenent* que-l dit noble se juste per venir en Payllàs», doc. cancelleresc de 1325 (Finke, *Acta Ar.* III, 481), «Ab l'om qui aja lo bec groc / fets companyia: / e si bella muller avia, / dats-li *entenent* / que sòts son acostat parent / —o-l fets compare / ---» en les satíriques cobles de BMetge, «Sermó» (Riq., 4.61); «segons nos era *dat entenent*» a. 1379, i *donar entenent* en dos docs. de 1399 i en un de 1409, *InvLC*; «florins --- la *intenssió* de Mn. Bernat ere de no donar-n'í sinó 21 o 22 mlíia: e axí li ere estat *dat entenent* per als cuns ffreres del espital» a. 1403 (BABL XII, 125); «un gavaig --- emplir-l'heu de sanc --- a la primera nit, com lo marit haurà haüda la fadrina --- sclafarets lo gavaig e *dareu entenent* que la ha haüda puncella», Men.-Bna. a. 1410 (Riera i Sans, *Cavaller-Bagassa*, p. 110). «Donà *entenent* al pare un diumenge --- que ella volia anar a la perdonança», *Decam.* IV, § 7, 267.15 (= «dato a vedere al padre --- che andar voleva alla perdonanza»); «ab lettres li havia a dar *entenent* lo treball que ella per la sua amor sofferia», id. IX, § 5, 529.25; veg. cites del *Tirant de Galba* i altres del S. xv en el *DAG*.

Donar entenent segueix molt viu avui en català central i a Mallorca, i crec que en tot el domini, amb abundor d'exemples en els escrip. Renaix., de la zona central, com: «Ja en seria de llest qui em *donés entenent* d'embarcar-me mai més de la vida!», Ruyra (*Rem de 34 = Pinya de Rosa* II, 89); no menys a Mall.: «*entenent* te donaré / que et vui, i no te voldré» (Moll, *Amoroses*, 89); etc.

En les altres llengües romàniques és cosa abans que tot de l'oc., on *faire entendén* «donner à entendre» és ben conegut en diversos trobadors (PDPF, PSW III, 576) en concurrència amb *dar entendén* id.: hom proposa corregir *darai entenén* en *farai entendén* en el *planh ab lo cor trist* (*Grundr.*, 461.2) (*ARom.* I, iv; *ASNSL* CXXXVII, 266, sense que sigui necessari car *entenén* pot ser degut a un trobador lld. del S. o gc. o cat., amb *no > n*); també hi ha *far a sabent* «faire savoir» (PDPF). En antics textos portuguesos: «o ãmigo fez *entendente* aos fieses de Deu que quanto fazia todo era por ypocresia» en els *Padres de Mérida* de

c. 1400 (*RLus.* XXVII, 34), que podria ser formació no ben paral·lela, o manlleu de l'oc. ant. amb -ND' > -nt assimilat a -ente port. -ENTEM.

Enteniment: Llull, el qual (i els seus mss.) és ja aquesta la forma que usen (encara que transigint algun cop amb la forma aпроvençalada): «qual val més, o *enteniment* o volentat? — Lo mestre respòs: — *Entendement* val més *entendre* que volentat; e volentat val més en voler, que *entendre*»; «con l'umà *enteniment* reeb la demostració ---» (veg. *MOSTRAR*); «la ànima intellectual és una en essència, e és en tres coses diverses: --- memòria e *enteniment* e volentat»; «per la qual imaginació lo *enteniment* pot *entendre* les coses corporals» (*Merav.*, *NCL* III, 56; *Do. Pu.*, p. 82; *Merav.*, Ag. I, 32, 103; *enteniment*, *Blanq.*, *NCL* I, 161.28).

«L'esperit, en manera de foc --- tolén lo roel, per do d'*enteniment*», *Vides Rosselloneses*, 118r2; «Los màrtirs, per sobres de penes, perdien sovín l'*enteniment* e staven arrapats e fora si matexs»; «los presents romans --- fills són de troians --- sense cap e sense *enteniment*»; «llavors los regidors són com a minyons sens *enteniment*»; «dues vegades los hòmens són sens *enteniment*, ço és, quant són petits, e quant massa envellexen», Eiximenis (*Terç*, 73v^o; *Regiment*, *NCL*, 52.10, 79.18, i cap. 63); «folls apetits / e vils delits / lexant en terra: / en l'alta serra / de meditar / volent muntar / l'*enteniment*», JRoig (*Spill*, 10263); «encara per millor manifestar a les vostres magnificències lo que en lo meu *enteniment* me ocorre ---», JoMartorell (Ag. II, 241).

Aquest d'«intelligència» i 'seny' és el significat en què el mot ha restat en els segles baixos i fins avui, ben vigorós pertot: «encara que no-s puguen fer en la experiència, basta entendre-les ab lo *enteniment*, axí com les altres coses mathemàtiques», i traduint Terenci: «ningú balla, o dança que tinga bon *enteniment*: nemo fere saltat sobrius», OPou (*TbPu.*, 75, 155); *gent d'enteniment* 'gent de conducta ja no infantil': «ab lo bullici que vàrem moure, encara vàrem divertir en gran a la mare i demés *gent d'enteniment* de la casa», Genís Aguilar (*Sota un tarot*, J. Flo. 1876, 317).

D'aquí el derivat *entenimentat* 'assenyat': «Qui diria que té només vint anys! No desment la niçaga: lo mateix parla que un home *entenimentat* y de molt seny» «no exageris, y procehim com hòmens prudents y *entenimentats*», Vidal i Val. (*Rosada d'estiu*, 200, 363); «se quedà en lo canapè de la saleta, rodejada de ses *entenimentades* amigues», Noller (*Vilaniu*, 119); «una criatura tan *entenimentada* que no feia sinó arregar les celles i cavilar», Massó T. (*Croquis* II, 53). *Entenimentós*. *Desentenimentat*.

D'altra banda a l'E. Mj. *enteniment* també apareix amb el sentit de 'intenció', corresponent al que supra hem vist a *entendre* 'tenir intenció': «mester és que acabets tot lo vostre *enteniment*», Jaume I (Ag., 73); «per haver son *enteniment* per satisfar a sa carn», Eiximenis, *Dones* (prosf., *EntreDL* VIII, iii, 9); «ells tornaren en València per l'*enteniment* que davant vos he dit, que volia que-l romanent de sa vida despenés